

เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการสร้างพลังชุมชนของชาวนคร บ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

กอบชัย รัฐอุบล¹ มานิตย์ โศกค้อ²

^{1,2}อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษารวบรวมและจัดประเภทข้อมูลเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชาวนคร บ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี และเพื่อศึกษาการสร้างพลังชุมชนของชาวนคร บ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัย พบว่าเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ได้สร้างพลังชุมชนในมิติต่าง ๆ 3 ประเด็น ดังนี้ 1) เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการสร้างพลังชุมชนในมิติศาสนา 2) เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการสร้างพลังชุมชนในมิติศาสนาวิถีทางสังคม 3) เรื่องเล่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการสร้างพลังชุมชนในมิติข้ามพรมแดนรัฐชาติ นอกจากนี้เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นยังนำไปสู่การสร้างสำนึกร่วมทางชาติพันธุ์ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ประเด็น ได้แก่ 1) เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์กับการสร้างสำนึกร่วมความบรูในวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม 2) เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์กับการสร้างสำนึกร่วมความบรูในวิถีวัฒนธรรมใหม่ 3) เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์กับการสร้างสำนึกร่วมความบรูกับชาติพันธุ์อื่น

คำสำคัญ: เรื่องเล่า, ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น, การสร้างพลังชุมชน, ชาวนคร

**Narative of The Local History and Community Power
Creation of Bru People, Ta-Long and Vern-Bueg,
Khong Jiam District, Ubonratchathani Province**

Kobchai Ratubon¹ Manit Sokhor²

ABSTRACT

บทนำ

ชาวบรู เป็นชนชาติพันธุ์หนึ่งที่อาศัยอยู่ในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง แต่เดิมตั้งรกรากบนพื้นที่สูงในเขตที่เป็นภูเขาและป่าไม้หนาที่บที่เรียกว่าเซโปน จากนั้นก็ได้อพยพโยกย้ายหลายครั้งคราว บางครั้งอยู่บนที่ราบ บางครั้งอยู่บนที่สูง และจากนั้นก็อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในแขวงสะหวันนะเขต แขวงสาละวัน และแขวงอัตตะปือ และจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ซึ่งในช่วงก่อน พ.ศ. 2436 บริเวณนี้ยังอยู่ในอาณาเขตของประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ชาวบรูจัดอยู่ในกลุ่มที่ใช้ภาษาตระกูลมอญ-เขมร นอกจากนี้ยังพบอีกที่บริเวณชายแดนลาว-เวียดนาม ที่เมืองตริวันเกียว ต่อมาได้มีการโยกย้ายลงมากระจายตัวอาศัยอยู่ในกลุ่มชนต่าง ๆ ของลาว แต่ถูกเกณฑ์ไปใช้แรงงาน เมื่อครั้งที่ฝรั่งเศสเข้ามาครอบครองประเทศซึ่งกลุ่มลาวจึงเรียกคนกลุ่มนี้ว่า “ชา” ซึ่งหมายถึง “ข้าทาส” หรือ “ซี้ซ่า” เป็นคำที่สร้างความน้อยเนื้อต่ำใจ แสดงถึงความไม่เท่าเทียมกันระหว่างกลุ่มชน

ดังที่ อิชฎี ปักกันต์ธร (2550 : 21) ได้กล่าวถึง ชาวบรู ว่าในห้วงเวลาที่ประเทศทางตะวันตกเข้ามาล่าอาณานิคม ประเทศลาวก็เป็นประเทศหนึ่งที่เป็นเป้าหมายของการล่าเมืองขึ้นของพวกฝรั่ง ชาติตะวันตกที่เข้ามามีบทบาทในการสงครามกับลาว คือ ประเทศฝรั่งเศส ซึ่งเป็นประเทศที่เข้ามาเป็นเจ้าของอาณานิคมประเทศหนึ่ง ฝรั่งเศสเริ่มมีการเข้ายึดอำนาจในการปกครองประเทศ ได้มีการเกณฑ์เอาไพร่ฟ้าประชาชนของลาวไปใช้แรงงาน ชาวบรูก็เป็นหนึ่งในนั้น การถูกกดขี่ทำให้สิทธิเสรีภาพของกลุ่มชนนั้นเริ่มเลือนหายไปและยากที่จะดำเนินชีวิตได้ตามปกติ เช่นเดิม การถูกเกณฑ์ไปใช้แรงงาน เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ไปการ” แต่ชาวบรูดังกล่าวยังคงปฏิบัติตามครรลองของตนเช่นเดิม ทำให้ขัดต่อฝรั่งเศส ทางฝรั่งเศสจึงได้มีการกดขี่และการลงโทษทัณฑ์ที่รุนแรงมากขึ้น หากใครไม่ปฏิบัติตามก็จะถูกลงโทษ ทำให้ชาวบรูหลายกลุ่มคนได้ตัดสินใจอพยพย้ายถิ่นฐานกระจายตัวไปในพื้นที่ต่าง ๆ รวมทั้งพื้นที่ประเทศไทยในช่วงประมาณ ปี พ.ศ. 2457

การเข้ามาของชาวบรูนั้นขึ้นอยู่กับถิ่นฐานขณะนั้นว่าอยู่ใกล้ที่ใด ชาวบรูจะแบ่งออกเป็น 2 สาย ได้แก่ สายแรก ชาวบรูที่อาศัยอยู่ในแขวงสะหวันนะเขตได้อพยพมาขึ้นฝั่งแม่น้ำโขงที่จังหวัดนครพนม จากนั้นอพยพเคลื่อนย้ายเข้าสู่หมู่บ้านดงหลวง และกระจายเข้าสู่อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหารในที่สุด เมื่อมีประชากรมากขึ้น ประชาชนส่วนหนึ่งจึงอพยพโยกย้ายเพื่อหาที่อยู่ใหม่ ต่อมาได้อพยพเข้าสู่อำเภอโซ่พิสัย จังหวัดหนองคายและเลยลงมาอยู่ที่บ้านโพธิ์ในปัจจุบัน และสายที่สองชาวบรูที่อาศัยอยู่ในเมือง จำปาสักได้มีการลักลอบออกมาตามแนวแม่น้ำโขงจนเข้าสู่หมู่บ้านเวินบิกและบ้านท่าลั้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานีในปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ทางภูมิศาสตร์

ความสัมพันธ์ทางเชื้อชาติหรือจะพิจารณาในแง่ใดก็ตาม จะพบว่าประเทศไทยกับประเทศลาว ได้มีความสัมพันธ์อันแนบแน่นมาแต่โบราณ สาเหตุของการอพยพ คือ หลังจากสงครามโลก สิ้นสุดลงฝรั่งเศสได้กลับมามีอำนาจในลาวอีกครั้งหนึ่ง (ขจัดภัย บุษย์พัฒน์ 2531 : 9-10) ในการปกครองของฝรั่งเศสในครั้งนั้น ได้มีการกดขี่เรียกเก็บส่วยเป็นเงิน ถ้าหากใครไม่ให้ หรือไม่มีจะถูกลงโทษด้วยวิธีการตีขมับ ทับเล็บ ขุดหลุมฝังและก่อกองไฟรอบ ๆ ซึ่งชาวบรู พุดไวด์ล่องจองว่า ตีขมับ ทับเล็บ ดังไฟอ้อม จากเหตุการณ์ดังกล่าวนี้เองที่ทำให้ชาวบรูอพยพหนีจากประเทศลาวเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยจนถึงปัจจุบันนี้

บ้านท่าล้งและบ้านเวินบีก เป็นสองชุมชนที่ชาวบรูอพยพย้ายลงมาตั้งถิ่นฐาน ถือได้ว่าเป็นชาวบรูกลุ่มที่มีขนาดใหญ่อีกกลุ่มหนึ่งของประเทศไทย บ้านท่าล้งและบ้านเวินบีกเป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ในหุบเขา โดยมีอาณาเขตทิศเหนือติดกับแม่น้ำโขง และอยู่ห่างจากตัวอำเภอโขงเจียมไปทางทิศตะวันออก ตำแหน่งที่ตั้งหมู่บ้านมีแม่น้ำ 2 สาย คือแม่น้ำมูลและแม่น้ำโขง ไหลมาบรรจบกันในบริเวณที่เรียกว่า “แม่น้ำสองสี” โดยตัดแยกแผ่นดินส่วนที่ตั้งบ้านเวินบีกให้ขาดออกจากพื้นที่อำเภอโขงเจียม ก่อนจะไหลเข้าไปในแขวงจำปาสักของประเทศลาว จากการที่หมู่บ้านท่าล้งและบ้านเวินบีก มีสภาพที่ตั้งอยู่ใกล้กับหมู่บ้านชาวลาวมากกว่ากลุ่มคนไทย ประกอบกับมีแม่น้ำมูลและแม่น้ำโขงขวางกั้นอยู่ ทำให้การคมนาคมและการติดต่อสื่อสารระหว่างชาวบรูกับกลุ่มคนไทยอื่น ๆ กระทำได้โดยลำบาก ส่งผลให้ชาวบรูมีโอกาสติดต่อสัมพันธ์กับคนกลุ่มอื่นน้อยมาก ด้วยเหตุนี้ชาวบรูทั้งสองหมู่บ้านยังคงรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมตลอดจนวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์เดิมไว้อย่างดีอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ชาวบรูที่อพยพมาอยู่บ้านท่าล้งและบ้านเวินบีกจะดำรงชีวิตเรียบง่าย มักน้อยสันโดษ ชอบดำรงชีวิตอาศัยตามสภาพธรรมชาติซึ่งเป็นป่าเขา แหล่งน้ำเป็นแหล่งที่อยู่อาศัย มีอาชีพทำนา ทำไร่ ไร่จ้าง ทำงานหัตถกรรมพื้นบ้านสานเสื่อ ทอผ้า ชอบเลี้ยงวัว เลี้ยงควาย ไม่นิยมการซื้อขาย ชอบการแลกเปลี่ยน เช่น นำสัตว์ป่า หอย หน่อไม้ เห็ด ผักตาเป๊ก ผักหวาน ฯลฯ แล้วนำมาแลกเปลี่ยนเป็นสิ่งของตนเองไม่มี เช่น ข้าว เพราะส่วนมากที่นาทำกินมีน้อย ผู้ชายชาวบรูนิยมออกไปล่าสัตว์ ลงน้ำหาปลา ผู้หญิงจะอยู่บ้าน มีความเชื่อเรื่อง ภูตผี วิญญาณ และนับถือพระพุทธศาสนา ในโลกปัจจุบันเริ่มออกสู่โลกภายนอกจากหมู่บ้าน อำเภอ จังหวัดและกรุงเทพฯ เพื่อไปเรียนรู้โลกภายนอกตามความเจริญของโลก

ในด้านเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้น ชาวบรูยังคงเป็นชาติพันธุ์ที่มีเรื่องเล่า และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นของตนเอง นับตั้งแต่เรื่องเล่าในความทรงจำที่ชาวบรูรุ่นเก่าบอกเล่าสู่ลูกหลานยุคปัจจุบัน เช่น การกำเนิดของชาติพันธุ์ การย้ายถิ่นฐานบ้านเรือน ความ

ขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์ตลอดจนเรื่องเล่าเกี่ยวกับสถานที่ บุคคล ที่เป็นนิเวศวัฒนธรรมของชาวยุโรป เรื่องราวเหล่านี้ล้วนแล้วสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติและความสัมพันธ์ทางชาติพันธุ์ ดังที่ อมรา พงศาพิชญ์ (2541: 172-174) ได้กล่าวถึงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1) ลักษณะที่เข้ากันได้ เป็นความสัมพันธ์ที่กลุ่มชาติพันธุ์ ที่ต่างกันพอจะเข้ากันได้ จะเกิดขึ้นเมื่อชนกลุ่มน้อยมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมใหญ่ ในกรณีประเทศไทย ถ้าสมาชิกของชนกลุ่มน้อยส่วนใหญ่มีความรู้สึกถึงแม้ตนจะเป็นชนกลุ่มน้อย แต่ก็ยังมีสำนึกของความเป็นพลเมืองไทยอยู่บ้าง ก็ถือได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างชนกลุ่มน้อยและ ชนกลุ่มใหญ่ อยู่ในลักษณะที่ว่าพอจะเข้ากันได้ คำทางวิชาการที่ใช้กันอยู่มีอยู่หลายคำ เช่น assimilation (การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม) acculturation (การปรับรับวัฒนธรรม) และ integration (บูรณาการทางวัฒนธรรม) หรือ pluralism (การรวมเป็นพหุสังคม) เป็นต้น

2) ความสัมพันธ์ที่กลุ่มชาติพันธุ์เข้ากันไม่ได้ เกิดขึ้นเมื่อชนกลุ่มน้อยมีความรู้สึกถูกชนกลุ่มใหญ่กีดกันและดูถูก ทำให้ไม่มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมใหญ่ ในกรณีของ separatist group (กลุ่มแยกดินแดน) หรือ militant group (กลุ่มผู้ก่อการร้าย) เป็นตัวอย่างของการแตกแยกและความขัดแย้งระหว่างชนกลุ่มน้อยและชนกลุ่มใหญ่ ถึงขนาดที่กลุ่มแยกดินแดนต้องการจะแยกตัวเองออกไปตั้งประเทศใหม่ และกลุ่มผู้ก่อการร้ายต้องการแยกตัวออกจากภายใต้อำนาจอธิปไตยของชนกลุ่มใหญ่ และตั้งตนเองขึ้นเป็นใหญ่แทน ในกรณีนี้ชนกลุ่มน้อยอาจกลายเป็นชนกลุ่มใหญ่ และชนกลุ่มใหญ่อาจกลายมาเป็นชนกลุ่มน้อยก็ได้

เช่นนี้เองเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ความทรงจำของชาวยุโรป จึงเป็นข้อมูลทางวัฒนธรรมที่บ่งบอกอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นยุโรปได้อย่างชัดเจน แม้ว่ายุโรปจะเป็นกลุ่มชนที่ไม่ค่อยได้รับความสนใจจากสังคมของคนส่วนใหญ่มากนักแต่เรื่องเล่าเหล่านี้หากไม่มีการจัดเก็บและรวบรวมไว้ก็อาจจะทำให้ข้อมูลเหล่านี้เลือนหายไปกับชนรุ่นหลังและชนรุ่นใหม่อีกจะไม่สามารถสืบรากเหง้าเค้าเดิมของตนเองได้ ดังที่ผู้วิจัยเคยลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อสำรวจข้อมูลเบื้องต้นพบว่า ชาวยุโรปบ้านท่าลี่และบ้านเวินบิกมีข้อมูลเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สำคัญอยู่เป็นจำนวนมาก เมื่อสอบถามชาวบ้านส่วนใหญ่รู้สึกเสียดายข้อมูลเรื่องเล่าเหล่านี้มากเพราะคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยให้ความสนใจมากนัก ท้ายที่สุดก็เกรงว่าหากต้องมาสืบหารากเหง้าเค้าเดิมของตนเองก็จะหายไปเสียแล้วเมื่อผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนได้ลาจากโลกนี้ไป จากคำบอกเล่าของชาวบ้านจึงสะท้อนให้เห็นว่า ชาวยุโรปบ้านท่าลี่และบ้านเวินบิกต้องการที่จะให้จัดทำเป็นแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชน เพื่อให้ข้อมูลกับผู้ที่มาเยี่ยมเยือน ดังคำบอกเล่าของ ผอ.ภาววิช

ทีปเดชทัฬหี (2558 : สัมภาษณ์) ได้บอกเล่าถึงความสำคัญของข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนไทย บรูว่า “ผมเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านเวินบึกมาหลายสิบปีและคิดว่าจะเกษียณอายุราชการที่นี่ ผมเคยเก็บรวบรวมข้อมูลชาวบรูมาจัดแสดงเมื่อหลายปีก่อน เพื่อให้ผู้มาเยี่ยมชมโรงเรียน ได้มาศึกษาหาความรู้แต่ก็ไม่ได้มีอะไรมากนักเพราะเราไม่เชี่ยวชาญเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผมเคยคิดว่าอยากจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้เด็กนักเรียนได้เรียนรู้แต่ก็ยังไม่เป็นผลอยากให้มีอาจารย์มาช่วยพาเราทำหน่อย เราอยากทำมากครับผมใกล้จะเกษียณแล้ว” จากคำบอกเล่าของผู้อำนวยการในฐานะที่เป็นผู้อยู่ในชุมชนชาวบรูมานานแม้จะไม่ใช้ชาวบรู โดยกำเนิดแต่ก็อยู่จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชนเผ่าบรูไปแล้ว

ผู้วิจัยจึงเห็นว่าข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนอกจากจะมีคุณค่าในตัวเองแล้วข้อมูลเหล่านี้ยังสามารถนำมาจัดทำเป็นศูนย์การเรียนรู้ลักษณะพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นหรือหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ ดังที่ปริตตรา เฉลิมเผ่ากอนันตกุล (2557 : 11) กล่าวขบวนการพิพิธภัณฑ์แนวใหม่ว่า “พิพิธภัณฑ์แนวใหม่อาจเน้นไปที่การให้สามัญชนคนทั่วไปที่มีใช้ผู้เชี่ยวชาญ หากต้องการจะแสดงความมีตัวตนที่เป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มหรือท้องถิ่นของเขาเอง สามารถทำพิพิธภัณฑ์ของตัวเองได้ เพราะพิพิธภัณฑ์ไม่ใช่สมบัติของกระทรวงวัฒนธรรม หรือ องค์กรทางการของรัฐแต่เพียงอย่างเดียว กระบวนการของพิพิธภัณฑ์ใหม่มีเป้าหมายเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ดำเนินการโดยการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนและนำเสนอ อัตลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นและความทรงจำหรือจิตวิญญาณของสถานที่ก็ได้” เช่นนี้เองหากเรามองย้อนไปถึงเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชาวบรู จึงถือเป็นข้อมูลที่สำคัญหากมีการศึกษาเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการนำมาจัดทำเป็นพิพิธภัณฑ์หรือหลักสูตรท้องถิ่นตามความต้องการของชุมชนจึงน่าจะมีคุณค่าเป็นอย่างมาก

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในครั้งนี้ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะมีส่วนที่ทำให้ชาวบรูของชุมชนบ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก มีความสำนึกร่วมและมีอุดมการณ์ร่วมของกลุ่มชาติพันธุ์ ฉะนั้นเรื่องเล่า และประวัติศาสตร์ท้องถิ่นจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้สร้างพลังชุมชนชาวบรูให้มีความสมัครสมาน สามัคคี และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยเพื่อจัดเก็บรวบรวมข้อมูลเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชาวไทบรู บ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึกเพื่อให้เป็นฐานข้อมูลทางวัฒนธรรมให้กับชุมชน ในขณะที่เกี่ยวกับผู้วิจัยจะประยุกต์ใช้แนวทางการวิจัยแบบมีส่วนร่วมเพื่อศึกษาการสร้างพลังชุมชนผ่านเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และทำยนี้ผู้วิจัยเห็นว่าหากจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดจะต้องนำข้อมูลที่ได้นำจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อต่อยอดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อรวบรวมและจัดประเภทข้อมูลเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชาวบรู บ้านท่าลั้ง และบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
- 2) เพื่อศึกษาการสร้างพลังชุมชนของชาวบรู บ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
- 3) เพื่อนำข้อมูลเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่น

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : การสร้างพลังชุมชนของชาวบรูบ้านท่าลั้ง และบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีขอบเขตการศึกษาดังต่อไปนี้

- 1) การศึกษาวิจัยเรื่องเล่าประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : การสร้างพลังชุมชนของชาวบรู บ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานีเท่านั้น
- 2) การศึกษาวิจัยในพื้นที่ชุมชนชาวบรู บ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานีเท่านั้น

วิธีดำเนินการวิจัย และสถานที่ทำการทดลอง/เก็บข้อมูล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนชาวบรูบ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานีครั้งนี้ ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative methods) ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอน ดังนี้

1. วิธีการดำเนินการวิจัย และสถานที่ทำการทดลอง/เก็บข้อมูล

1.1 วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น : การสร้างพลังชุมชนของชุมชนชาวบรูบ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นการวิจัยภาคสนาม เพื่อศึกษาความรู้ในด้านเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น: การสร้างพลังชุมชน (Qualitative methods) แบบมีส่วนร่วม (PAR – Participatory Action Research) การดำเนินการวิจัยมี 4 ขั้นตอน ดังนี้

1) ขั้นตอนการสำรวจ

1.1) สำรวจข้อมูลเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนชาวบรู บ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการสร้างพลังชุมชนของชาวบรู
บ้านท่าล้งและบ้านเวินบึกอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
กอบชัย รัฐอุบล, มานิตย์ โคกค้อ

1.2) สํารวจข้อมูลการสร้างพลังชุมชนของชาวบรูบ้านท่าล้งและบ้านเวินบึก
อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

1.3) จำแนกประเภทของเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนชาวบรู
บ้านท่าล้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

2) ขั้นตอนคัดเลือกข้อมูล

2.1) คัดเลือกผู้บอกข้อมูล ได้แก่ ประชาชนพื้นบ้าน ผู้สูงอายุในชุมชน

2.2) คัดเลือกผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ร่วมคัดเลือก
ข้อมูลความหลากหลายทางวัฒนธรรมด้านภูมิปัญญาการรักษาโรค เพื่อความถูกต้องด้านภาษา
และการศึกษาวิเคราะห์

2.3) นำข้อมูลเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาวิเคราะห์และจัดทำ
หลักสูตรท้องถิ่น

2.4) กำหนดวันและเวลาเพื่อจัดเวทีชาวบ้าน

3) ขั้นตอนการสำรวจและศึกษาชุมชน

คณะนักวิจัยสำรวจข้อมูลเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นบ้านชุมชนชาวบรู
บ้านท่าล้งและบ้านเวินบึก โดยรวบรวมข้อมูลจากสำรวจสอบถามและศึกษาชุมชน

4) การคัดเลือกชุมชน (Selecting community)

4.1) คณะนักวิจัยคัดเลือก ประชาชนพื้นบ้าน ผู้สูงอายุในชุมชน ที่ได้รับ
การยอมรับจากประชาชนในท้องถิ่นชาวบรูบ้านท่าล้งและบ้านเวินบึก

4.2) สอบถามข้อมูล ประชาชนพื้นบ้านที่มีความรู้เรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

5) การเตรียมตัวศึกษาภาคสนาม ก่อนลงพื้นที่ภาคสนาม คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการ
ดังนี้

5.1) ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Research)

5.2) สํารวจและเก็บข้อมูลภาคสนามเบื้องต้น เช่น สภาพทั่วไปของชุมชน
สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมต่าง ๆ เป็นต้น

5.3) กำหนดช่วงเวลาในการเก็บข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลหลัก เครื่องมืออุปกรณ์
ในการเก็บข้อมูลให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

5.4) การเตรียมคนเพื่อเป็นทีมนักวิจัยชุมชนในการเก็บข้อมูลเรื่องเล่า
ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนชาวบรูบ้านท่าล้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัด
อุบลราชธานี มีดังนี้

5.4.1) คัดเลือกผู้ช่วยนักวิจัยโดยคัดเลือกนักศึกษาที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรีปีที่ 4 เป็นคนพื้นที่ชุมชนชาวบรู หรือคนในพื้นที่จังหวัดอุบลราชธานี สามารถใช้ภาษาถิ่นในการสื่อสารได้ดี ถ่ายภาพได้ มีประสบการณ์ในการทำวิจัยเชิงคุณภาพ มีความสนใจและเคยร่วมกิจกรรมการเล่าเรื่องประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชน สามารถไปเก็บข้อมูลการวิจัยในท้องถิ่นได้

5.4.2) อบรมให้ความรู้เรื่องการเก็บข้อมูลภาคสนามแก่ผู้ช่วยนักวิจัยชุมชน เป็นเวลา 1 เดือนเพื่อเตรียมความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยสร้างความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของนักวิจัย ตลอดจนเรียนรู้หลักในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับชุมชน ได้แก่ การสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง และการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง เพื่อสัมภาษณ์ ประชาชนในพื้นที่บ้าน ผู้สูงอายุในชุมชน

6) ระยะเวลาของการวิจัย (Research phase)

6.1) สอบถามพูดคุยกับชาวบ้าน นักวิชาการ ประชาชนชาวบ้าน ผู้สูงอายุในชุมชน โดยใช้วิธีการเลือกพื้นที่แบบเจาะจง (Proposive sampling)

6.2) แนะนำตนเอง ชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยแก่ชาวบ้าน ประชาชนในพื้นที่ ผู้นำพิธีกรรม บ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth interview) การสนทนากลุ่มแบบเจาะจงรวมทั้งคำแนะนำต่อ ๆ กันไป

6.3) สัมภาษณ์ชาวบ้าน ประชาชนในพื้นที่ บ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก ตามที่กำหนด จดบันทึก (Field notes) ทุกครั้ง

6.4) เก็บข้อมูลเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นประชาชนในพื้นที่ บ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก จะเป็นผู้ดำเนินการรักษา ซึ่งคณะนักวิจัยจะถ่ายภาพเก็บตัวอย่างเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น บันทึกเสียง และบันทึกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างละเอียดพร้อมทั้งตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้ในแต่ละวัน

6.5) จัดเวทีชาวบ้าน โดยเชิญชาวบ้าน ประชาชนในพื้นที่ บ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึกสนทนากลุ่ม (Focus group) ในหัวข้อดังนี้

6.5.1) เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ของชุมชนชาวบรูบ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก จังหวัดอุบลราชธานี

6.5.2) การสร้างพลังชุมชนของชาวบรูของชุมชนชาวบรูบ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการสร้างพลังชุมชนของชาวบรู บ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึกอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
กอบชัย รัฐอุบล, มานิตย์ ไศกค้อ

7. ระยะเวลาจัดทำแผน (Planning phase)

ระยะในการจัดทำแผนในการวิจัยมีขั้นตอนดังนี้

7.1) จัดเวทีชาวบ้าน ประชุม ประชาชนที่พื้นบ้าน ผู้สูงอายุ นักวิชาการ นักภาษาศาสตร์ในท้องถิ่น สนทนากลุ่ม ในเรื่องความถูกต้องของเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ของชาวบรูบ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

7.2) วิเคราะห์จัดจำแนกเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น จากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.3) นำองค์ความรู้เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

7.4) สรุปและรายงานผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

8. ระยะการนำแผนไปปฏิบัติ (Implementation Phase)

คณะนักวิจัยจะจัดทำสารสนเทศเกี่ยวกับเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชน ชาวบรูบ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานีเผยแพร่ในรูปแบบต่าง ๆ

9. ประชากรหรือแหล่งข้อมูล

ประชากรหรือแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ชาวบ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก

กลุ่มที่ 2 ประชาชนที่พื้นบ้าน ที่ได้รับความเชื่อถือจากประชาชน

กลุ่มที่ 3 แหล่งข้อมูลจากเอกสารที่วิทยากรกล่าวถึง สถานที่

เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

10. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลจึงมีหลากหลายวิธี ได้แก่

10.1 การศึกษาเอกสาร

10.2 การศึกษาภาคสนาม ได้แก่ การสัมภาษณ์ โดยใช้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

(Key informant) การสนทนากลุ่ม การสอบถาม ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูล ทั้งที่มีรูปแบบเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ

11. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

11.1 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง

11.2 แบบบันทึกข้อมูลการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion)

11.3 สมุดบันทึก

11.4 เทปบันทึกเสียง

11.5 กล้องถ่ายภาพ

11.6 กล้องวิดีโอ

12. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล คณะนักวิจัยมีวิธีดำเนินการ ดังนี้

12.1 รวบรวมและจัดจำแนกประเภทเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

12.2 วิเคราะห์ข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ด้วยการวิเคราะห์ภาษา เนื้อหา (Content Analysis) ตามประเด็นที่ค้นหา (Topic) แล้วอธิบายความ และเรียงเรียงตรวจสอบข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม และหลักฐานอื่น ๆ

12.3 วิเคราะห์การมีส่วนร่วม สถานภาพองค์ความรู้ด้านเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนชาวบรูบ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ในปัจจุบัน

12.3 เปรียบเทียบเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลโดยใช้กรอบแนวคิดในการวิจัย

13 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

13.1 นำเสนอผลการวิจัยโดยการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

13.2 จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น “เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนชาวบรูบ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี”

สรุปผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการสร้างพลังชุมชนของชาวบรูบ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อรวบรวมและจัดประเภทข้อมูลเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชาวบรู บ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี 2) เพื่อศึกษาการสร้างพลังชุมชนของชาวบรู บ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี 3) เพื่อนำข้อมูลเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่น สำหรับผลการวิจัย ผู้วิจัยจะขอแนะนำตามลำดับหัวข้อ ได้แก่ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะตามลำดับ ดังนี้

เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการสร้างพลังชุมชนของชาวบรู บ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
กอบชัย รัฐอุบล, มานิตย์ ไศกค้อ

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยเรื่อง เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการสร้างพลังชุมชนของชาวบรู บ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ผู้วิจัยจะสรุปตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ตามลำดับได้แก่ 1) การรวบรวมและจัดจำแนกเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะซึ่งได้จากการสัมภาษณ์ชาวบรูบ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี 2) การสร้างพลังชุมชนของชาวบรู บ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี จากการวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดทฤษฎีการสร้างพลังชุมชน โดยอาศัยเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นเรื่องมือในการสร้างพลังชุมชนตามลำดับหัวข้อ ดังนี้

1. การรวบรวมและจัดจำแนกเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชาวบรูบ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี ที่เป็นข้อมูลวรรณกรรมมุขปาฐะหรือเรื่องเล่า และประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งจากการเก็บรวบรวมข้อมูลนิทาน ตำนานของชาวบรูบ้านเวินบึกและบ้านท่าลั้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานีพบ นิทาน ตำนาน 30 เรื่อง และสามารถจัดจำแนกประเภทของนิทานได้ 8 ประเภท ได้แก่ นิทานมหัศจรรย์นิทานชีวิต นิทานอธิบายเหตุ นิทานคติสอนใจ นิทานสัตว์ นิทานเรื่องผี นิทานมุกตลก และตำนานประจำถิ่น สรุปได้ดังนี้

1.1 ประเภทนิทานมหัศจรรย์จากการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์พบว่ามือนิทานมหัศจรรย์จำนวน 5 เรื่อง ได้แก่ 1. นางสิบสอง 2. นางผมหอม 3. ท้าวกำพร้าวเอาเมียบอบ 4. ท้าวกำพร้าวายเป็นกวางและ 5. นางไหม

1.2 ประเภท นิทานชีวิตจากการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์พบว่ามือนิทานชีวิตจำนวน 3 เรื่อง คือ 1. ท้าวกำพร้าวไข่นก 2. ท้าวกำพร้าวกระดิด 3. ท้าวกระปุกกระเป่าซึ่ง

1.3 ประเภทนิทานคติสอนใจ จากการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์พบว่ามือนิทานคติสอนใจในทุกเรื่องเพราะนิทานทุกเรื่องนั้นบรรพบุรุษจะได้แทรกคติคำสอนไว้เสมออาจจะไม่กล่าวไว้โดยตรงแต่จะแฝงเอาไว้ในเนื้อเรื่องซึ่งผู้อ่านจะต้องตีความจึงจะเข้าใจมองเห็นคำสอนนั้นส่วนที่เป็นเรื่องที่กล่าวเพื่อสอนอย่างตรงไปตรงมานั้นจะปรากฏจำนวน 1 เรื่อง คือ ท้าวกำพร้าวกับปลา (กอนมูยกะอากาศ)

1.4 ประเภทนิทานอธิบายเหตุ จากการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์พบว่ามือนิทานอธิบายเหตุทั้งสิ้นจำนวน 1 เรื่อง คือ นางสาวเอาผิวเสือ (กำเนิดเสือ)

1.5 ประเภทนิทานสัตว์ จากการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์พบว่ามือนิทานอธิบายเหตุทั้งสิ้นจำนวน 2 เรื่อง คือกิ้งกชรายเจ้าปัญญา (กระต่ายเจ้าปัญญา) และท้าวนกกระบาเผือก

1.6 ประเภท นิทานเรื่องผี พบ 2 เรื่อง คือ 1.ท้าวกำพร้าว้าเปือปลา และ 2. ท้าวกำพร้าว้าผีปอบ

1.7 ประเภทนิทานมุกตลก พบ 3 เรื่อง คือ 1. เชียงอะเปรียง 2. สลุง และ 3. กระนอง

1.8 ตำนานประจำถิ่น พบ 13 เรื่อง ดังนี้ 1. ตำนานลานฮอยเสื่อ 2. หินตาหินยาย 3. ตำนานผากล่อม 4. ตำนานผาแต้ม 5. ตำนานท่าลง (ท่าล้ง) 6. ตำนานผาขาม 7. ตำนานผาข้าง 8. ตำนานเวินบึก 9. ตำนานถ้ำกลบ 10. ตำนานภูผาหมอน 11. ตำนานภูสวรรค์ และ 12. ตำนานบรมมาจากภูเหล่าแจ้ง 13. ตำนานผีจ่านัก ภูห้วยโดน

2. การสร้างพลังชุมชนของชาวยุโรป บ้านท่าล้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี สรุปได้ดังนี้

เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นเครื่องมือในการสร้างพลังชุมชนของชาวยุโรป บ้านท่าล้งและบ้านเวินบึกให้มีความเข้มแข็ง มีความรักและความสามัคคี และมีความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ของตนเอง สรุปได้ 2 ประเด็น ดังนี้

2.1 เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กับการสร้างพลังชุมชนของชาวยุโรปบ้านท่าล้งและบ้านเวินบึก พบว่า เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการสร้างพลังชุมชนมี 3 ประเด็น ได้แก่ 1. เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กับการสร้างพลังชุมชนในมิติศาสนา ได้แก่ ตำนานหินตาหินยาย ตำนานภูห้วยโดน 2. เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการสร้างพลังชุมชนในมิติสังคม ได้แก่ ตำนานฮอยเสื่อ 3. เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กับการสร้างพลังชุมชนในมิติข้ามพรมแดนรัฐชาติ ได้แก่ เรื่องเล่าชาวยุโรปสองฝั่งโขง

2.2 เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการสร้างสำนึกร่วมทางชาติพันธุ์ พบว่า

เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นสามารถทำให้เกิดการสำนึกร่วมทางชาติพันธุ์บุรีมี 3 ประเด็น ได้แก่

1. เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์กับการสร้างสำนึกร่วมความบรูในวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ได้แก่ ตำนานบรู มาจากภูเหล่าแจ้ง ตำนานผาขาม 2. เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์กับการสร้างสำนึกร่วมความบรูในวิถีวัฒนธรรมใหม่ ได้แก่ เรื่องเล่าหินตาหินยาย เรื่องเล่าผาแต้ม ตำนานผากล่อม เรื่องเล่าท่าลง

เรื่องเล่าเวินบึก 3. เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์กับการสร้างสำนึกร่วมความบรูกับชาติพันธุ์อื่น ได้แก่

การได้รับโอกาสทางการศึกษาจากภาครัฐ สิทธิการรักษาพยาบาลจากภาครัฐ การได้รับอิทธิพลความเชื่อจากพุทธศาสนา และการอยู่ร่วมกันกับชาติพันธุ์อื่น ๆ

อภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการสร้างพลังชุมชนของชาวนคร บ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อรวบรวมและจัดประเภทข้อมูลเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชาวนคร บ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานีและเพื่อศึกษาการสร้างพลังชุมชนของชาวนคร บ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี การศึกษาในครั้งนี้ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้และการสำนึกในความเป็นชาติพันธุ์ ทำให้เห็นกระบวนการ

1. รวบรวมและจัดประเภทข้อมูลเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชาวนคร บ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

จากการศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชาวนคร ได้มีนักวิชาการในมิติต่าง ๆ ดังเช่นงานวิจัยของจรรยา กุติการและสัมพันธ์ โยคะสิงห์ (2527) ได้ศึกษา “ชาวข่าบ้านท่าลั้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี” ซึ่งเป็นการศึกษาในมิติประวัติและความเป็นมาของชาวนครที่อพยพจากประเทศลาวมาอาศัยอยู่ที่บ้านท่าลั้งในปัจจุบัน นอกจากนี้ ไพฑูรย์ มีสกุล (2531) ได้ศึกษา “ชนกลุ่มน้อยในจังหวัดอุบลราชธานี : วิเคราะห์กรณีชาวบลูในบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี” ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงประวัติเช่นเดียวกับงานวิจัยของจรรยา กุติการ ด้านทวีพร สุวรรณราช (2535) ได้ศึกษา “ภูมิศาสตร์ภาษาถิ่น อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี” นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยด้านไทศึกษาที่น่าสนใจอีกเล่มหนึ่งซึ่งเป็นงานวิจัยของ จิตรกร โพธิ์งาม (2536) ได้ศึกษา “โลกทัศน์ชาวนคร บ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี” ทางด้านยุพา อุทามนตรี (2539) ได้ศึกษา “ประเพณี พิธีกรรมของชาวนคร บ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี” และอิชฎี ปักกันต์ธร (2550) ได้ศึกษา “วิถีชีวิต ความเชื่อในงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นชาวนคร : ศึกษาเปรียบเทียบชาวนครในพื้นที่จังหวัดหนองคาย มุกดาหารและอุบลราชธานี” สมใจ ศรีหาล้า (2550) ได้ศึกษา “กลุ่มชาติพันธุ์ชาวนคร : การสร้างและการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์”, พันธ ดอกบัว (2552) ได้ศึกษา “เครือข่ายชาติข้ามแดนรัฐชาติของกลุ่มชาติพันธุ์บ้านท่าลั้ง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี” เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ผู้วิจัยเห็นว่าถึงแม้จะมีงานวิจัยที่เกี่ยวกับชาติพันธุ์เป็นจำนวนมาก และมีการศึกษาในประเด็นที่แตกต่างกันไป เช่น การศึกษาประวัติความเป็นมาของชาวนคร การศึกษาความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมของชาวนคร การศึกษาโลกทัศน์ของชาวนคร และการศึกษาสถาปัตยกรรมของชาวนคร รวมถึงการศึกษาระบบเครือข่ายชาติข้ามแดนรัฐชาติของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นต้น แต่การศึกษาวิจัยในประเด็นต่าง ๆ ยังไม่ครอบคลุมข้อมูลประเภท เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์

ท้องถิ่น ซึ่งเป็นข้อมูลชุมชนปาฐะ และเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงตัวตน แนวคิด ความเชื่อของชาวบรู เป็นอย่างดี ซึ่งเป็นการศึกษาวิจัยในด้านคติชนวิทยา นอกจากนี้ เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ยังเป็นเครื่องมือในการสร้างพลังชุมชนชาวบรูให้เข้มแข็ง ทำให้ชาวบรูเกิดสำนึกร่วมทางชาติพันธุ์ เกิดความภาคภูมิใจและความหวงแหนต่อวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ตนเอง ด้วยเหตุนี้งานวิจัย ที่เน้นการศึกษาเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชาวบรู กับการสร้างพลังชุมชนของชาวบรู จึงเป็นงานวิจัยรุ่นบุกเบิก ซึ่งได้ใช้วิธีวิทยาทางคติชนวิทยาเข้าไปศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลนั้น และได้สร้างองค์ความรู้และสามารถได้ข้อค้นพบใหม่ ๆ ที่เกี่ยวกับชาติพันธุ์บรูบ้านท่าลั้งและ บ้านเวินบิกในครั้งนี้ด้วย

การจัดจำแนกประเภทของเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชาวบรูบ้านท่าลั้งและ บ้านเวินบิกในครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่า สามารถจำแนก นิทาน ตำนาน 30 เรื่อง และสามารถจัดจำแนก ประเภทของนิทานได้ 8 ประเภท ซึ่งจัดจำแนกประเภทของเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดในการจัดจำแนกรูปแบบและเนื้อหาของนิทาน ตำนานตามแนวคิดของ สติธ ทอมป์สัน (1977 : 125) จากหนังสือ The Types of The Folktale มาเป็นแนวทาง ในการจัดจำแนกเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในครั้งนี้ด้วย เป็นที่น่าสังเกตว่า นิทาน ตำนาน ทั้ง 30 เรื่องดังกล่าวนี้ ล้วนแล้วแต่มีอิทธิพลในด้านความคิด ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ต่อชาวบรูทั้งสิ้น เห็นได้ว่า เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น มิได้เล่าเพื่อความเพลิดเพลินบันเทิงใจ หรืออธิบายความเป็นมาของชาติพันธุ์บรูเท่านั้น แต่หากเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นดังกล่าว ได้สร้างอุดมการณ์ในการสำนึกร่วมในชาติพันธุ์บรู ทำให้เกิดพลังชุมชนขึ้นอีกด้วย

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งในงานวิจัยเรื่องนี้คือ สามารถรวบรวมเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รวมถึง ตำนาน นิทาน ซึ่งเป็นตัวบททางวัฒนธรรม และเป็นมรดก ทางภูมิปัญญาของชาวบรูบ้านท่าลั้งและบ้านเวินบิก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี มาได้จำนวน 30 เรื่อง ซึ่งนำไปสู่การบรรจุเป็นคลังความรู้ ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลในส่วนนี้ ไปจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อจะเป็นหลักสูตรที่ใช้ในโรงเรียนประจำหมู่บ้านท่าลั้งและ บ้านเวินบิก ดังนั้น จึงเป็นการถ่ายทอด สืบทอด มรดกทางภูมิปัญญาและตัวบททางวัฒนธรรม อีกวิธีหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ชาวบรูรุ่นหลังได้ตระหนักภูมิปัญญาและความภาคภูมิใจและเห็นความสำคัญ ของชาติพันธุ์ตนเองขึ้นมา

2. การสร้างพลังชุมชนของชาวบรู บ้านท่าลั้งและบ้านเวินบิก อำเภอโขงเจียม จังหวัด อุบลราชธานี

การศึกษาเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กับการสร้างพลังชุมชนของชาวบรูบ้านท่าลั้ง และบ้านเวินบิกในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงเนื้อหาแนวคิดที่ว่าด้วยการสร้างพลังชุมชน หรือ

การสร้างอำนาจในชุมชนซึ่งมีความสอดคล้องกับ Arlinsky (1971), Freire(1970,1973), และ Rothman 1971 ซึ่งนักคิดทั้งสามคนได้ร้อยเรียงประเด็นสำคัญที่กลายมาเป็นทฤษฎีของการสร้างเสริมพลังอำนาจ นั่นคือ กระบวนการหลักของการสร้างเสริมพลังอำนาจ ต้องมีการพัฒนาระดับปัจเจกบุคคล การมีส่วนร่วม การกระตุ้นให้เกิดสำนึก และ การทำงานด้านการปรับเปลี่ยน หรือเปลี่ยนแปลงสังคม

การรวบรวมและจัดจำแนกเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชาวบรูบ้านท่าล้งและบ้านเวินบีก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี จึงเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ทำให้ผู้วิจัยเห็นว่าวรรณกรรมมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตชาวบรู ชาวบรูยังคงใช้เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในการอบรม

สั่งสอนให้ลูกหลานมีความอดทน ซื่อสัตย์สุจริต รักญาติพี่น้อง และดำรงตนอยู่ในฮีตคองของชาวบรูซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิตรกร โพธิ์งาม (2536) ซึ่งได้ศึกษา “โลกทัศน์ของชาวบรู บ้านเวินบีก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี” ซึ่งจิตรกร พบว่า โลกทัศน์หลัก ๆ ของชาวบรูคือความมักน้อย สันโดษ ความพอเพียง การดำรงตนอยู่ในคุณความดี ไม่เอาเปรียบ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ลักขโมย ดังนั้น จึงส่งผลให้ชาวบรูเป็นคนที่ซื่อสัตย์สุจริต เป็นมิตรกับทุกคน ในขณะที่เดียวกันงานวิจัยของสมใจ ศรีหล้า (2550) ซึ่งได้ศึกษา “กลุ่มชาติพันธุ์ชา-บรู : การสร้างและการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์” สมใจพบว่า คนบรู คือ คนภูเขา นิสัยใจคือเป็นคนซื่อ ๆ ไม่ใช่โกง ไม่เอาเปรียบ ขยันทำมาหากิน ชอบทำไร่ทำนา แต่ไม่ชอบค้าขาย

ประเด็นเรื่องการสร้างพลังชุมชนของชาวบรู บ้านท่าล้งและบ้านเวินบีก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี มีงานวิจัยที่สอดคล้องกับประเด็นนี้ คือ งานวิจัยของยุพา อุทามนตรี (2539)

ซึ่งได้ศึกษา “ประเพณี พิธีกรรมของชาวบรูบ้านเวินบีก ตำบลตำบลโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี” ยุพา ได้เสนอทัศนะเกี่ยวกับบรูว่า แม้ชาวบรูจะนับถือศาสนาผี โดยเฉพาะผีบรรพบุรุษ แต่ชาวบรูยังคงยึดหลักเหตุผล มีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต ดังจะเห็นได้จากประเพณีและพิธีกรรมของชาวบรูที่มีการรวมตัวกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่เอาวัดเอาเปรียบกัน ที่สำคัญจะต้องซื่อสัตย์ไม่ขโมยสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ให้ หากพบว่ามีกรขโมยก็จะเสียผี ต้องทำพิธีกรรมในการขอขมา

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ตั้งข้อสังเกตว่า ชาวบรูมีความรักญาติพี่น้อง ซึ่งมีรูปแบบข้ามพรมแดนรัฐชาติ ซึ่งเป็นการสร้างพลังชุมชนข้ามพรมแดนรัฐชาติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยพนัส ดอกบัว (2552) ได้ศึกษาเรื่อง “เครือข่ายชาติข้ามพรมแดนรัฐชาติของกลุ่มชาติพันธุ์บรู บ้านท่าล้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี” พบว่า ระบบเครือญาติของชาวบรู จะยึดถือกันทางสายเลือดที่มีบรรพบุรุษร่วมกันและขยายออกเป็นญาติเกี่ยวดองและแบบสมมติ

โดยเฉพาะในกลุ่มที่รับสื่อประจำฮีตเดียวกันจะมีความใกล้ชิดและเป็นญาติสนิทกัน ต้องเข้าร่วมในพิธีกรรมสำคัญประจำฮีต เช่น งานระบือ สอดคล้องกับ สมใจ ศรีหาล้า (2550) ซึ่งได้ศึกษา “กลุ่มชาติพันธุ์ข่า-บรู : การสร้างและการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์” สมใจได้เสนอทัศนะในเรื่องนี้ว่า ชาวบรูมีความสัมพันธ์เชิงญาติกันทั้งชุมชน ความสัมพันธ์ทางญาติมีทั้งแบบสายเลือดเดียวกัน และเกิดจากการแต่งงาน นอกจากนี้ยังเป็นญาติภายใต้สำนึกร่วมความเป็นชาติพันธุ์เดียวกัน ความรู้สึกดังกล่าวผ่านสะท้อนให้เห็นทางการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ การช่วยเหลือกันในกลุ่มเมื่อมีความเดือดร้อน เป็นต้น

จากที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาทั้งหมดนี้ สรุปได้ว่า เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชาวบรูบ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึก อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เป็นบันทึกทางประวัติศาสตร์ซึ่งทำให้เห็นร่องรอยความคิด ค่านิยม ประเพณี พิธีกรรม ซึ่งแสดงให้เห็นตัวตนของชนชาติพันธุ์บรู การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จึงทำให้เห็นกระบวนการในการใช้เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการสร้างสำนึกร่วมทางชาติพันธุ์ นำไปสู่การมีพลังชุมชนที่เข้มแข็งในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ควรศึกษาวิจัยเรื่องการอยู่ร่วมกันของชาติพันธุ์บรูกับชาติพันธุ์อื่น ๆ เช่น การประนีประนอมระหว่างชาติพันธุ์ เป็นต้น
2. ควรศึกษารวบรวมจัดจำแนกเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วรรณกรรมลายลักษณ์ของชาติพันธุ์อื่น ๆ ดังเช่น กุลา กูย ภูไท เยอ เขมร เป็นต้น
3. ควรมีการศึกษาเรื่องการพัฒนาจากภาครัฐ ที่มอบให้ชาติพันธุ์บรู ในประเด็นเรื่องผลกระทบต่อเอกลักษณ์ อัตลักษณ์และสำนึกร่วมของชาติพันธุ์บรู

บรรณานุกรม

- จรรยา กุติการ และสัมพันธ์ โยคะสิงห์. (2527). **ชาวข่า บ้านท่าลั้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี**. ภาคนิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม,
- จิตกรร โพธิ์งาม. **โลกทัศน์ชาวบรู**. (2536). วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาไทศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
- ปราณี วงษ์เทศ. “สำนึกเกี่ยวกับเผ่าพันธุ์ของชาวอุษาคเนย์” **สังคมและวัฒนธรรมในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)

เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นกับการสร้างพลังชุมชนของชาวยุ
บ้านท่าลั้งและบ้านเวินบึกอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี
กอบชัย รัฐอุบล, มานิตย์ โคกค้อ

- นิติ ภาวีครพันธ์. **ชวนถกชาติและชาติพันธุ์**. (2558). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สยามปริทัศน์,
พนัส ดอกบัว. **เครือญาติข้ามพรมแดนรัฐชาติของกลุ่มชาติพันธุ์บูร บ้านท่าลั้ง ตำบลห้วยไผ่
อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี**. (2552). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขา
วิชา สังคมศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี,
- แพง แก้วใส. **เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชาวยุ**. 22 หมู่ 5 บ้านท่าลั้ง ตำบลห้วยไผ่ อำเภอ
โขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี. (2559 : 25 มกราคม), สัมภาษณ์.
- ไพฑูริย์ มีสกุล. **ชนกลุ่มน้อยในจังหวัดอุบลราชธานี : วิเคราะห์กรณีชาวยุในบ้านเวินบึก
อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี**. (2531).เอกสารประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์
และโบราณคดี อุบลราชธานี วันที่ 26-28 มีนาคม 2531 วิทยาลัยครูอุบลราชธานี.
- ยุภา อุทามนตรี. **ประเพณี พิธีกรรมของชาวยุบ้านเวินบึก ตำบลตำบลโขงเจียม จังหวัด
อุบลราชธานี**. (2539). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาโทศึกษา บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม,
- วรรณภา พึ่งป่า. **เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นชาวยุ**. 18 หมู่ 4 บ้านเวินบึก ตำบลโขงเจียม
อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี. (2559 : 27 มกราคม), สัมภาษณ์.
- ศิริพร ณ ถกลาง. **ทฤษฎีคติชนวิทยา วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทาน**. (2552).
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- สมใจ ศรีหิลา. “กลุ่มชาติพันธุ์ชาวยุ : การสร้างและการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์”, **ในวารสารลุ่ม
น้ำโขง**. 3 (1) : 73-113 ; มกราคม-เมษายน. (2550). ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุเทพ สุนทรเกาส์. **ชาติพันธุ์สัมพันธ์**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2548.
- อมรา พงศาพิชญ์. **ความหลากหลายทางวัฒนธรรม**. (2542). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- อานันท์ กาญจนพันธ์. **ทฤษฎี วิธีวิทยาการวิจัยทางวัฒนธรรม**. (2553). พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ
: สำนักพิมพ์อมรินทร์,